

Posudek diplomové práce
Existenciální tematika ve Foscolově románu
„*Le ultime lettere di Jacopo Ortis*“,
kteřou předložil Andrzej Palec,
FFUK Praha, květen 2006

Andrzej Palec se ve své práci zaměřil na dílo, kterým se v Itálii přihlásil ke slovu romantismus a které dalo italské literatuře nový typ moderního románového hrdiny. Rozhodl se nahlížet Foscolův román v širších souvislostech, a to jak v kontextu doby jeho vzniku, tak i v kontextu jeho možných inspirátorů i „nástupců“. Tím si svůj úkol samozřejmě poněkud zkomplikoval, protože rozsah práce ho nutil ke stručnosti, jež s sebou nese i riziko přílišného zobecňování či zjednodušení problému. Především, že diplomant se bezesporu pokusil uchopit zvolené téma samostatně a poctivě, jeho osobní zaujetí je patrné, nicméně výše zmíněným úskalím se nevyhnul.

Práce je rozvržena dobře, v úvodu je nastíněn historický kontext vzniku románu, Foscolova bio-bibliografická data i spletitá cesta díla k jeho konečné a autorizované podobě. Poté následují dvě stěžejní kapitoly věnované analýze románového hrdiny a analýze románu respektive a poslední kapitola nabízí velice stručný pohled na tři italské literáty (Svevo, Pirandello, Moravia), v jejichž díle diplomant nachází spojnice vedoucí k Foscolově románu. Práci uzavírá závěr, v němž se diplomant pokusil shrnout výsledky svého bádání.

Při podrobnějším pohledu se však už nemůžeme ubránit několika konkrétním připomínkám. Když pomínu některé velmi nejasné formulace v úvodní části a přejdu k podkapitole nazvané *Outsider, rozervanec nebo inetto*: diplomant zde staví Foscolova Ortise do čela pomyslné řady literárních antihrdinů italského Ottocenta a Novecenta a uvádí několik konkrétních jmen autorů podobných hrdinů (s. 30). S tímto názorem rozhodně nepolemizuji, ovšem autoři, které diplomant uvádí, jsou velmi různorodí, a třebaže mezi jejich literárními antihrdiny lze nalézt určité podobnosti, nelze je „házet do jednoho pytle“. Vyabstrahovat ze zcela originálních, svérázných a plnokrevných literárních postav, které vznikly v časovém oblouku téměř dvou století, jedinou typologii je nesmírně delikátní práce a pohyb na tenkém ledě. K tomu, abychom o nich mohli tvrdit, že: „jako by byli uhnětení z jednoho těsta a zároveň mluvčími jedné ztracené generace, nebo možná ještě lépe, jako kdyby byli více či méně vzdálenými pokrevními příbuznými, tu a tam zdegenerovanými opakujícími se geny (sic) vlastního rodu.“ (s. 30), je třeba provést pečlivou analýzu konkrétních

textů, o níž bychom takové tvrzení mohli opřít. Takhle to působí dojmem, že diplomant „vaří z vody“, opakují, že nepolemizují s diplomantovým názorem, ale vytýkám mu způsob, jakým ho prezentuje. Některé z charakteristických vlastností antihrdiny, patřícího do diplomantem vymezené „rodiny“, jsou trefné, ale jiné už lze přiřadit pouze k některým postavám: „jejich dobrotu a nezkorumpovanost hraničící občas až s naivitou, víze a víru v nové a spravedlivější uspořádání světa...“ (s. 32). Zdaleka ne všichni autoři citovaní na s. 30 stvořili takové idealisty a bojovníky z lepší svět (Dossi? Tarchetti? Svevo? Moravia? Tozzi? nebo snad dokonce D'Annunzio?!). V kontextu dekadence a existencialismu se „dobrota, naivita, idealismus a víra v lepší svět“ velice problematizují, a navíc je potřeba jednotlivé literární postavy více vnímat jako součást literárního textu a sledovat jejich z toho vyplývající funkce, a neposuzovat je pouze jako nositele určitých vlastností a idejí. Diplomant dává najevo, že s postavami inettů a rozervanců sympatizuje, dokonce se s nimi do značné míry ztotožňuje: „Mohli by nám všichni z nich (sic) být tak blízcí, kdyby každý z nás hluboko v sobě nenosil alespoň kousek něčeho „inettovského“? Copak v sobě něco podobného nenosí každý jedinec již od samotného vzniku života na Zemi?“ (s. 33). Je ošemetné pasovat se do role mluvčího celého lidstva. Jeho názor je čistě subjektivní, s tím, že jsou takové postavy blízké všem, by se dalo polemizovat.

Další problematickou pasáží je podkapitola *Vývoj člověka po boku literární postavy* (s. 35). Není pochyb o tom, že člověk a literární postava se vyvíjejí bok po boku (třebaže nelze zpochybnit skutečnost, že vývoj literární postavy začal později). Diplomant v hrubých rysech načrtává hlavní linie myšlení ve středověku, v období od renesance k romantismu a v moderní době a pokouší se nalézt odraz toho myšlenkového vývoje ve Foscolově románu. Když ponechám stranou určitou nesoudržnost takové komparace – něco jiného je hledat v díle vliv myšlenek, se kterými měl autor možnost se seznámit, či dokazovat doložitelnou inspiraci, a jiná věc je hledat „vzpomínky na budoucnost“ – zajímá mě, proč diplomant do svého přehledu nezařadil také období antiky? Foscolo vždy zdůrazňoval své vazby na svět antiky, na klasickou tradici, a jeho Ortis kráčí po Euganejských pahorcích s Plútarchem pod paží. Tyto vazby jsou podle mě prokazatelnější než hledání spojnic od *Ortise* ke středověku.

Značný prostor věnuje diplomant srovnání *Ortise* a Goethovým románem *Utrpení mladého Werthera*. Bohužel jsem z něj nepochopila, jestli provádí komparaci za účelem doložení silného Goethova vlivu, či zda chce bránit originalitu Foscolova

díla. Foscolo uvádí Goethův román jako přiznanou inspiraci, téma samotné je podle mě zajímavé třeba z pohledu vymezení hranice mezi tím, kdy se autor nechá jiným inspirovat, a kdy už jej vykrádá. Citace z *Werthera*, které diplomant uvádí s lakonickým komentářem, že by jejich autorem mohl být Ortis, nejsou podle mě ani důkazem vlivu, ani myšlenkového souznění. Tato otázky by si, když už se jimi diplomat začal věnovat, zasloužily obšírnější výklad.

Trošku nadbytečná mi připadá podkapitola obsahující tematicky rozdělené nekomentované pasáže z Foscolova románu, uznávám, že se jedná o citáty výstižné, ale způsob jejich prezentování je podivný, působí spíše jako úryvek ze čtenářských výpisků.

Poslední kapitola nazvaná *Bratři v triku* (s. 104) je věnovaná třem významným italským spisovatelům Italu Svevovi, Luigi Pirandellovi a Albertu Moraviovi. Diplomant se pokouší doložit spřízněnost ^{jejich} románů s románem Foscolovým. Opět se vydává v podstatě správným směrem, ale cestou příliš chvátá. Poté co věnoval 100 stran Foscolově *Ortise*, shrne 5 románů výše zmíněných spisovatelů na 8 stranách. Je jasné, že v takto omezeném prostoru nemá možnost pouštět se do hlubších a podrobnějších analýz a ortisovské vlivy v těchto dílech bezpečně dokázat. Nemůže tolik spoléhat na čtenáře své práce a vybízet je, aby „posoudili sami“. V případě Pirandella pak není jasné, proč zvolil zrovna román *Il fu Mattia Pascal*, nabízely se přece přinejmenším ještě *Quaderni di Serafino Gubbio a Uno, nessuno, centomila*.

Závěr práce je opět po mém soudu příliš obecný a nesdělují nic konkrétního o výsledcích diplomantova bádání.

Ještě si dovolím poznámku k diplomantově postesknutí, že je škoda, že Foscolo nikdy nenapsal román, který by byl pokračováním *Jacopa Ortise*, a tato postava by tak dostala další prostor a vývoj. Ugo Foscolo psal v letech 1799-1801 autobiografický román *Sesto tomo dell'io*, který nikdy nedokončil, takže se nám zachoval jen v podobě fragmentu. Jeho hrdina Lorenzo odkazuje jak k Lorenzovi z *Ortise*, tak i k Foscolově oblíbenému spisovateli Lawrenci Sternovi, jehož vliv je v tomto díle obzvláště patrný. Lorenza lze číst jako pokračování *Ortise*, který nespáchal sebevraždu, nevnímá život tragickým způsobem, nýbrž nachází humoristický nadhled a zklamání v lásce k Tereze si léčí v náručí „božské“ Temiry. A také nesmíme zapomínat na diplomantem zmíněný text *Notizia intorno a Didimo Chierico*, který je dalším z důkazů, jakým způsobem se Foscolo s Ortisem vyrovnal a kterak ho překonal. Právě srovnání *Ortise* s těmito texty by bývalo mohlo být

přínosnější a možná by mělo větší výpovědní hodnotu než odkazy k dílům jiných spisovatelů.

Nicméně nechci, aby můj posudek vyzněl příliš negativně, práci Andrzeje Palce považuji za samostatnou, zajímavou a podnětnou, napsanou živě a s osobním zaujetím (bohužel také s řadou pravopisných chyb: interpunkce, shoda podmětu s přísudkem, přivlastňovací zájmeno jeho, její x svůj). Její problém vidím v tom, že diplomat si „ukousl moc veliké sousto“, chtěl toho možná říci příliš mnoho a stalo se mu, že některá jeho tvrzení působí poněkud zobecňujícím dojmem a často nejsou ničím podložena. Domnívám se však, že odvedená práce splňuje běžně kladené nároky, a proto ji k obhajobě samozřejmě doporučuji. Vzhledem k výše uvedeným připomínkám ji hodnotím jako velmi dobrou.

V Praze 31/5/2006

PhDr. Alice Flemrová, Ph.D.
oponentka